

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ «ΚΑΛΑΒΡΥΤΑ»
Η δράση της 117 Μεραρχίας Κυνηγών
Μέσα από τα Γερμανικά αρχεία

Στις 13 Δεκεμβρίου του 1943, ημέρα Δευτέρα, συντελέσθηκε από στρατιώτες της 117 Μεραρχίας Κυνηγών του Γερμανικού Στρατού, μία από τις μεγαλύτερες θηριωδίες στον Ελληνικό χώρο, στο πλαίσιο της Επιχείρησης <<Καλάβρυτα>>. Η σφαγή των Καλαβρύτων είναι η πιο χαρακτηριστική περίπτωση πολεμικού εγκλήματος στην Ελλάδα και αποτελεί το επιστέγασμα της θηριωδίας των στρατευμάτων κατοχής κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Υπήρξε από τις πιο σκληρές επιχειρήσεις της Βέρμαχτ και κατά πολλούς ιστορικούς όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και στην Ευρώπη γενικότερα.

Είναι σκόπιμο να επισημανθεί ότι, η εκκαθαριστική αυτή επιχείρηση αποφασίσθηκε, σχεδιάσθηκε και εκτελέστηκε από το προσωπικό του τακτικού Γερμανικού Στρατού. Αποτέλεσε τυπική γερμανική επιχείρηση αντιποίνων, σε περιοχή όπου είχε προηγηθεί έντονη αντιστασιακή δραστηριότητα ένοπλων ανταρτικών ομάδων, η οποία δυστυχώς, στράφηκε και κατά του τοπικού άμαχου πληθυσμού.

Το Ολοκαύτωμα των Καλαβρύτων γράφτηκε τελικά με αίμα αθώων στο βιβλίο της Ιστορίας. Η θυσία τους συγκίνησε και συνένωσε τους Έλληνες, ενώ ταυτόχρονα δυνάμωσε τον αγώνα κατά του κατακτητή και δίκαια αναδείχθηκε σε παγκόσμιο σύμβολο ελευθερίας. Αποτελεί, δε, ορόσημο για ολόκληρη την αντιστασιακή Ευρώπη.

Η τεκμηρίωση ιστορικά της δράσης των Γερμανικών στρατευμάτων κατοχής στην Ελλάδα προκύπτει από το αρχειακό υλικό των Γερμανικών επιτελείων και των μονάδων που έδρασαν στη χώρα μας κατά την περίοδο του Β΄ΠΠ και της κατοχής. Μέρος του αρχείου αυτού αφορά την επιχείρηση <<Καλάβρυτα>>, όπως αυτή σχεδιάσθηκε, οργανώθηκε και εξελίχθηκε από την αναγνωριστική επιχείρηση του Λόχου Schober, μέχρι το Ολοκαύτωμα.

Η δράση της 117 Μεραρχίας Κυνηγών μέσα από τα γερμανικά αρχεία που αποκτήθηκαν νόμιμα και βρίσκονται στο Ιστορικό Αρχείο της Διεύθυνσης Ιστορίας Στρατού, είναι διαθέσιμα και παρέχουν τη δυνατότητα σε κάθε αναγνώστη, ερευνητή ή ιστορικό να μελετήσει τις πρωτότυπες Διαταγές της Γερμανικής Στρατιωτικής

Ιεραρχίας και ιδιαίτερα να παρακολουθήσει όλες τις λεπτομέρειες της <<επιχείρησης Καλάβρυτα>>.

Τα τεκμήρια αυτά που αφορούν τη συγκεκριμένη στρατιωτική δράση, συμβάλουν στην εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων για όσα συνέβησαν και επομένως προάγεται έτσι ο σταθερός στόχος που είναι η ασφαλής προσέγγιση και η αναζήτηση της Ιστορικής αλήθειας.

Το πρωτότυπο υλικό που υπάρχει στο Αρχείο της ΔΙΣ περιλαμβάνει Δγές επιχειρήσεων, ημερήσιες αναφορές Μονάδων, σχέδια άμυνας και γενικές Δγές της Δκσης της 117 Μεραρχίας Κυνηγών καθώς και αποσπάσματα από τις αναφορές του Γερμανού Αρχιστρατήγου Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Πρέπει, στο σημείο αυτό, να τονισθεί η μεγάλη αξιοπιστία των πληροφοριών που προσφέρει το εν λόγω αρχειακό υλικό, αφού τα συγκεκριμένα έγγραφα δεν συντάχθηκαν να δούν το φώς της δημοσιότητας. Αντίθετα, πρόκειται για τις απόρρητες αναφορές των Αξκών προς τους ανωτέρους τους, οι οποίες, όπως είναι φυσικό, διακρίνονται από όλη εκείνη την ακρίβεια που ένας Δκτης αναμένει από τις αναφορές των υφισταμένων του, ιδιαίτερα σε συνθήκες πολέμου.

Οι γερμανικές δυνάμεις κατοχής στήριξαν την επιβολή της κυριαρχίας τους όχι μόνο στην υποταγή του λαού αλλά και στη συνεργασία των αρχών που εγκατέστησαν. Κάθε αντίσταση και κάθε αντίδραση τιμωρούνταν με αντίποινα που ελάμβανε τη μορφή αθώων εκτελέσεων πολιτών ανεξαρτήτως φύλλου και ηλικίας και ολοσχερών καταστροφών περιουσιακών στοιχείων. Με βάση την αρχή αυτή, τα στρατεύματα κατοχής (γερμανικά, ιταλικά, βουλγαρικά) προέβησαν σε εγκλήματα και διώξεις σε βάρος του Ελληνικού πληθυσμού, με δικαιολογία τη δράση των αντιστασιακών οργανώσεων. Τα εγκλήματα που διέπραξαν οι Γερμανοί αποτελούν ενιαίο και αναπόσπαστο μέρος της ναζιστικής αντίληψης περί ολοκληρωτικού πολέμου και διεξήχθησαν στο πλαίσιο της εκτέλεσης ενός προσυμφωνημένου και προμελετημένου σχεδίου τρομοκράτησης και εκμετάλλευσης των κατοίκων των κατεχομένων περιοχών. Απώτερος σκοπός τους ήταν να εξαλείψουν κάθε μορφής αντίσταση που θα απειλούσε με άμεσο ή έμμεσο τρόπο την επιβολή και διατήρηση της εξουσίας τους. Στο πλαίσιο αυτής της προσχεδιασμένης <<πολιτικής>> εκτελέστηκαν χιλιάδες όμηροι και κρατούμενοι που είχαν συλληφθεί για αντίποινα, εφαρμόσθηκαν μέτρα αντεκδικήσεων, γκρεμίσθηκαν

πόλεις και χωριά, εξοντώθηκαν αναρίθμητοι αθώοι πολίτες σε μαζικές εκτελέσεις και καταστράφηκαν περιουσίες.

Μετά τη γερμανική κατοχή και την κατανομή των ζωνών επιρροής ανάμεσα σε Γερμανούς, Ιταλούς και Βουλγάρους, η Πελοπόννησος ανήκε περισσότερο στη Ιταλική ζώνη επιρροής, με την παρουσία δύο Μεραρχιών, της <<Πιεμόντε>> και της <<Κάλιαρι>> με έδρα την Πάτρα και την Τρίπολη αντίστοιχα, ενώ οι γερμανικές δυνάμεις(κυρίως τάγματα της 41^{ης} Μεραρχίας Φρουρών με έδρα την Τρίπολη) ήταν ελάχιστες. Όλες οι παραπάνω δυνάμεις, μετά τον Μάιο του 1943, τέθηκαν υπό τις δγές του Karl von le Suire, δκτή της 117 Μεραρχίας Κυνηγών. Η Αυστριακή αυτή Μεραρχία, που υπαγόταν στο 68^ο Γερμανικό Σώμα Στρατού, μεταστάθμευσε στην Πελοπόννησο, με έδρα την Τρίπολη, στις 5 Μαΐου 1943, για την καταπολέμηση της ανταρτικής δραστηριότητας και αποτελείτο από:

- Το 737 Σύνταγμα Κυνηγών με έδρα την Καλαμάτα,
- Το 749 Σύνταγμα Κυνηγών με έδρα την Πάτρα,
- Το 670 Σύνταγμα Πυροβολικού,
- Το 117 Τάγμα Μηχανικού,
- Την 117 Επιλαρχία και
- Δύο Λόχους Μεταφορών

Κατά τη διάρκεια της Ιταλογερμανικής κατοχής και ειδικότερα το 1943 η ευρύτερη περιοχή Αιγιαλείας – Καλαβρύτων υπήρξε πεδίο σημαντικής αντιστασιακής δράσης. Τα πολυάριθμα σαμποτάζ των ανταρτών, και οι ανταρτικές ενέδρες διαμόρφωσαν ένα γενικότερο κλίμα ανησυχίας και η κατατρόπωση των επαναστατικών ομάδων γύρο από τα Καλάβρυτα κρίθηκε από το Γερμανικό επιτελείο ως μία απολύτως απαραίτητη στρατιωτική αναγκαιότητα. (πριν από την επιχείρηση <<Καλάβρυτα>> είχαν ανάλογα προηγηθεί, για την καταπολέμηση των ανταρτών, οι επιχειρήσεις <<Ανδρίτσα>>, <<Χιονίστρα>> και <<Βυτίνα>>)

Η Μάχη της Κερπινής στις 16-17 Οκτωβρίου 1943 μεταξύ του <<ανεξάρτητου Τάγματος Καλαβρύτων>> του ΕΛΑΣ (μετέπειτα 2^ο Τάγμα του 12^{ου} Συντάγματος ΕΛΑΣ) και του 5/749 Λόχου Κυνηγών (Λόχος Schober), που είχε ως αποτέλεσμα την αιχμαλωσία 81^{ος} Γερμανών (Ο αριθμός των αιχμαλώτων που βρέθηκαν στο Μάζι ήταν 75, καθώς τρεις από αυτούς είχαν δολοφονηθεί στα Καλάβρυτα, ένας τραυματίας είχε παραμείνει στα Μαζέικα, ενώ δύο κατάφεραν να

επιζήσουν και να διαφύγουν) ήταν η αφορμή για την επιχείρηση <<Καλάβρυτα>> (Untemehmen "Kalavrita").

Η διαταγή για την επιχείρηση υπογράφηκε στις 25 Νοε. 1943 από τον Δκτή της 117 Μεραρχίας Κυνηγών και σκοπός της ήταν η εκκαθάριση του ορεινού όγκου του Χελμού από αντιστασιακές ομάδες, η αναζήτηση των Γερμανών αιχμαλώτων του Λόχου Schober και η τρομοκράτηση του πληθυσμού με εκτελέσεις αμάχων και λεηλασίες, προκειμένου να μην προσφέρουν υποστήριξη στους αντάρτες (Σύμφωνα με την παράγραφο Γενικές Οδηγίες Μάχης της απόρρητης δγής του 749 Συντάγματος Κυνηγών της 1^{ης} Δεκ. 1943 για την Επιχείρηση <<Καλάβρυτα>>-έγγραφο υπ' αριθ.25- <<Οι οικισμοί, από τους οποίους προήλθαν πυρά, πρέπει να ισοπεδωθούν, ενώ οι άνδρες να τυφεκισθούν>>.

Η επιχείρηση πραγματοποιήθηκε από 5 έως 15 Δεκ. του 1943 και υπήρξε μία από τις πιο ανήθικες και απάνθρωπες της Βέρμαχτ όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και στην Ευρώπη γενικότερα. Οι Γερμανικές δυνάμεις χωρίστηκαν σε τρεις ομάδες μάχης, συνολικής δύναμης 3.000 ανδρών και ξεκίνησαν αντίστοιχα από Πάτρα, Αίγιο και Βυτίνα, έχοντας η καθεμία διαφορετικό βάθος δράσης. Κατά τη διάρκεια των εκκαθαριστικών επιχειρήσεων, τα χωριά και οι κάτοικοι της περιοχής γνώρισαν την αγριότητα των Γερμανικών αντιποίνων και ιδιαίτερα μετά τις 8 Δεκ., όταν έγινε γνωστό ότι 75 Γερμανοί αιχμάλωτοι εκτελέστηκαν από τους αντάρτες στην τοποθεσία Μαγέρου κοντά στο χωριό Μάζι, οπότε τα Γερμανικά τμήματα, με επικεφαλής τον Ταγματάρχη Hans Ebersberger, αφάνισαν πλέον τα πάντα στο πέρασμά τους. Παράλληλα με την επιχείρηση <<Καλάβρυτα>> πραγματοποιήθηκαν στην ευρύτερη περιοχή οι επιχειρήσεις <<Βουβάλι>> και <<Καρδερίνα>>.

Στις 8 Δεκ. έκαψαν ολοσχερώς τους Ρογούς, την Κερπινή και την Άνω και Κάτω Ζαχλωρού, εκτελώντας άνδρες και παιδιά. Επιπλέον, εκτελέστηκαν δέκα έξ άτομα στη Μονή του Μεγάλου Σπηλαίου και δέκα μοναχοί στη θέση Ψηλός Σταυρός. Την επόμενη ημέρα κατέκαψαν τα χωριά Σούβαρδο και Βραχνί, ενώ αποκορύφωμα της επιχείρησης αποτέλεσε, στις 13 Δεκεμβρίου, η λεηλασία, πυρπόληση και ολοκληρωτική καταστροφή των Καλαβρύτων και τέλος, η εκτέλεση όλου του ανδρικού πληθυσμού της πόλης, ηλικίας από δεκατεσσάρων ετών και άνω στη ΡΑΧΗ του ΚΑΠΠΗ. Το Ολοκαύτωμα συνεχίστηκε και την επόμενη ημέρα στο χωριό Βισοκά και στο ιστορικό Μοναστήρι της Αγίας Λαύρας, όπου και έπεσε η αυλαία της επιχείρησης.

Οι Γερμανοί εισήλθαν στα Καλάβρυτα στις 9 Δεκ. 1943. Την έντονη ανησυχία των κατοίκων κατεύνασαν οι διαβεβαιώσεις του Γερμανού Δκτη ότι δε θα διέτρεχαν κανένα κίνδυνο. Μάλιστα ορισμένοι Καλαβρυτινοί που είχαν εγκαταλείψει την πόλη από το φόβο αντιποίνων επέστρεψαν στα σπίτια τους. Οι Γερμανοί προχώρησαν αρχικά στην πυρπόληση οικιών που ανήκαν σε μέλη αντιστασιακών οργανώσεων. Στη συνέχεια αναζήτησαν την τύχη των Γερμανών τραυματιών της μάχης της Κερπινής και στις 12 του μηνός άρχισαν να ετοιμάζουν την αποχώρησή τους.

Όμως το πρωί της 13^{ης} Δεκεμβρίου, ημέρα Δευτέρα, χτύπησαν οι καμπάνες της κεντρικής εκκλησίας και δόθηκε διαταγή να συγκεντρωθούν όλοι οι κάτοικοι στο Δημοτικό Σχολείο, αφού πάρουν μαζί τους μία κουβέρτα και τρόφιμα μίας ημέρας. Στη συνέχεια οι γυναίκες, τα παιδιά και οι λιγοστοί υπερήλικες της πόλης κλείσθηκαν σε αίθουσες διδασκαλίας, ενώ όλοι οι άνδρες από 14 έως 65 ετών οδηγήθηκαν σε φάλαγγες σε κοντινή επικλινή τοποθεσία, τη ΡΑΧΗ του ΚΑΠΠΗ. Ο χώρος ήταν προσεκτικά επιλεγμένος, καθώς η αμφιθεατρική του διαμόρφωση δε θα επέτρεπε σε κανένα να γλιτώσει από τις ριπές των πολυβόλων που είχαν τοποθετηθεί περιμετρικά. Το μεσημέρι της ίδιας ημέρας, με τη ρίψη φωτοβολίδων, δόθηκε το σύνθημα της εκτέλεσης. Οι ριπές των πολυβόλων θέρισαν τους Καλαβρυτινούς. Το έγκλημα ολοκληρώθηκε με χαριστικές βολές στους επιζώντες. Τελικά διασώθηκαν δεκατρία άτομα που <<θάφτηκαν>> κάτω από τα σώματα των εκτελεσθέντων. Στο δημοτικό σχολείο τα γυναικόπαιδα έζησαν στιγμές αγωνίας και τρόμου, καθώς οι φλόγες έζωναν το κτήριο. Σπάζοντας πόρτες και παράθυρα κατάφεραν να ξεφύγουν και αναζήτησαν τους οικείους τους. Ανηφορίζοντας προς τον αγρό όπου οι Γερμανοί είχαν οδηγήσει τους άνδρες αντίκρισαν το φρικιαστικό θέαμα πατεράδων, γιών και αδελφών να κείτονταν νεκροί. Το δράμα ολοκληρώθηκε τις επόμενες ημέρες με τις Καλαβρυτινές να σκάβουν πρόχειρους τάφους για να θάψουν τους νεκρούς τους. Με τις κουβέρτες που είχαν μαζί τους μετέφεραν ορισμένους στο νεκροταφείο, ενώ τους άλλους τους έθαψαν στο λόφο.

Στην Τελική Αναφορά Πεπραγμένων της 117 Μερραρχίας Κυνηγών της 19^{ης} Ιανουαρίου 1944 αναφέρεται ότι καταστράφηκαν εικοσιτέσσερα χωριά και τρεις Μονές, οι δε εκτελέσεις ανήλθαν σε 696 άτομα. Η επιχείρηση ολοκληρώθηκε στις 14 Δεκ. 1943 και οι Γερμανικές Μονάδες επέστρεψαν στη βάση τους.

<< Ως πράξη αντιποίνων για τη δολοφονία των 75 αιχμαλώτων του Λόχου Schober διατάχθηκε ο τυφεκισμός του ανδρικού πληθυσμού και η πυρπόληση όλων των οικισμών στην περιοχή της επιχειρήσεως>>.

Στις 14.12.43 η επιχείρηση έληξε και οι Μονάδες επέστρεψαν στα στρατόπεδα.

1. Απώλειες εχθρού: 17 νεκροί, πολλοί τραυματίες.
2. Φίλιες Απώλειες 13 νεκροί, 12 τραυματίες.
3. Αντίποινα.

Οι ακόλουθοι οικισμοί καταστράφηκαν:

Ρογοί, Καρπινή, σιδηροδρομικός σταθμός Κερπινής, Άνω Ζαχλωρού, Κάτω Ζαχλωρού, Σούβαρδο, Βραχνί, Καλάβρυτα, Μονή Μεγάλου Σπηλαίου, Μονή (Αγίας) Λαύρας, Αγ. Κυριακή, Αυλές, Βισοκά, Φτέρη, Κλαπατσούνα, Πυργάκι, Βάλτσα, Μελίσσια, Μονή Ομπλού, Λαπαναγοί, Μάζι, Μαζέικα, Παγκράτι, Μορόχοβα, Δερβένι, Βάλτος, Πλανητέρο, Καλύβια(4 χλμ. Δ των Μαζέικων)

696 Έλληνες τυφεκίσθηκαν.

Η αυθεντικότητα και ο πλουραλισμός των πηγών συνιστούν τα εχέγγυα για την αξιοπιστία και αποδοχή των εξιστορούμενων γεγονότων. Είναι τελικά παρήγορο έστω και μέσω της εναλλαγής των γενεών ως ύστατου μέσου αποφόρτισης των ιστορικών γεγονότων, επικρατεί η νηφάλια και επιστημονική προσέγγιση της ιστορίας, η μοναδική που οδηγεί στην αλήθεια.

ΥΣ. Από το 1993, έτος συμπλήρωσης πενήντα ετών από το Ολοκαύτωμα, στο Δημοτικό Σχολείο όπου είχαν συγκεντρωθεί όλοι οι κάτοικοι των Καλαβρύτων, στεγάζεται, στο ιστορικό αυτό κτήριο το Μουσείο των Καλαβρύτων (Μουσείο Θυσίας Καλαβρυτινών).

Πηγές:1. Ιστορικό Αρχείο Διεύθυνσης Ιστορίας Στρατού

2. Το παραπάνω κείμενο εμπεριέχει τμήματα του προλόγου και της εισαγωγής της έκδοσης της ΔΙΣ έτους 2012 διάστημα κατά το οποίο υπήρξα Δντής και συνέβαλα ως εκ της θέσης μου, στη συλλογή και αξιοποίηση του υπάρχοντος Ιστορικού Αρχείου και του αρχείου που αποκτήθηκε αργότερα σε ταινίες και στη Γερμανική γλώσσα.